

TYÖNEUVOSTO
Mikonkatu 4, PL 34
00023 Valtioneuvosto
puh. 09-645 593

LAUSUNTO

14.12.2006

Nro 1420-06

21/2005

Lausunnonpyytäjä: Elinkeinoelämän Keskusliitto ry
Asia: Vuosilomalain (162/2005) soveltaminen freelance-kääntäjien työhön
Työnantaja: A Oy
Asianosainen: B ry
Vireille: 8.11.2005

Lausuntopyyntö

Elinkeinoelämän Keskusliitto ry on pyytänyt työneuvostolta lausuntoa siitä, onko A Oy:lle työskentelevien freelance-kääntäjien X:n ja Y:n sopimukseen sovellettava vuosilomalakia (162/2005).

A Oy:llä on palveluksessaan kolme omaa työsuhteista kielenkääntäjää. Loput käännostöistä teetetään joko ulkopuolisilla käännostöimistoilla tai ns. freelance-kääntäjillä. Yhtiön omat kääntäjät työskentelevät yhtiön toimitiloissa, yhtiön hankkimilla työvälineillä ja heillä on kiinteä kuukausipalkka. Freelance-kääntäjät työskentelevät itse valitsemassaan paikassa, omilla työvälineillään ja haluamanaan ajankohtana. Freelance-kääntäjät on aiemmin katsottu A Oy:ssä työsuhteisiksi, koska he tekivät käännostönsä tekstittämisen A Oy:n tiloissa ja heidän työsuorituksensa oli siten sidottu tiettyyn aikaan ja se tuli suorittaa A Oy:n tiloissa. Nykyisin freelance-kääntäjät toimittavat yhtiölle tiedot sähköisesti eikä heidän läsnäolonsa ohjelman lähettämisvaiheessa ole enää tarpeen. A Oy:lle onkin epäselvää, ovatko freelance-kääntäjät työsuhteessa yhtiöön.

A Oy kuvaa lausuntopyynnössä ensin yleisesti käännostöiden tekemistä yhtiössä ja sen lisäksi yksityiskohtaisesti lausuntopyynnön kohteena olevien kahden freelance-kääntäjän työn tekemistä.

Esitetty selvitys

A Oy:n näkemys

Yhtiön omien kääntäjien työsuhteen ehdot on määrätty A Oy:n ohjelmatyöntekijöitä koskevassa työehtosopimuksessa. Heidän tulee muun muassa tehdä 13 työyksikköä kuukaudessa (yksi työyksikkö vastaa 25 minuutin ohjelman kääntämistä). Freelance-kääntäjät tekevät työnsä täysin itsenäisesti eikä A Oy valvo tai voi edes käytännössä valvoa sitä, missä ja millä tavalla työ tehdään. Kääntäjiltä on tilattu vain valmis lopputulos, käännostötuote. Ainoastaan valmistumisajankohta sovitaan ja käännostönsä hinta määräytyy sopimuksen mukaisesti. A Oy maksaa työn lopputuloksesta, ei työhön käytetystä ajasta. Käännostönsä sisältöön ei myöskään käytännössä puututa. A Oy ostaa kääntäjiltä ainoastaan käännostönsä esitysoikeudet. Kääntäjille maksetaan käännostöspalkkio ensiesityksestä ja kolmesta uusinnasta. Useammista uusinnista maksetaan erillinen uusintakorvaus. Yhtiön omat

kääntäjät saavat sitä vastoin vain kuukausipalkkansa ilman erillisiä esityspalkkioita. Tekijänoikeudet säilyvät työnantajalla. A Oy on selvittänyt, että käännöstyöt tarjotaan kääntäjille kausiohjelmiston valmistuttua tai sitä mukaa kuin ohjelmat sijoitetaan karttaan. Kääntäjien kanssa sovitaan työstä suullisesti eikä sopimuksia yleensä tehdä kirjallisesti. Kääntäjät noutavat materiaalin A:stä, jolloin he saavat myös filmitoimittajan tulostaman raportin kuvanauhajaksoista, koska mainoskatkojen paikat tulee ottaa huomioon tekstin sijoittelussa. Kääntäjä saa ohjelmasta VHS-kasetin, ääninauhan tarvittaessa sekä käsikirjoituksen, mikäli sellainen on saatavissa. Käännöstyö tehdään pääsääntöisesti kääntäjän kotona. Mikäli kääntäjällä on käännös- ja ajastusohjelma, hän lähettää valmiiksi ajastetun käännöksen sähköpostin välityksellä tekstipalveluun, jossa se tallennetaan lähetyjärjestelmän tietokantaan. Lähetysohjelma poimii tekstitiedoston ja liittää sen automaattisesti lähetyssignaaliin. Jos kääntäjällä ei ole ajastusohjelmaa, ajastus suoritetaan A Oy:n tiloissa ja laitteilla.

EK ry katsoo viitaten työneuvoston aiempaan käytäntöön (TN 1029-77, TN 1057-79 ja TN 1149-83), että näyttäisi ilmeiseltä, että freelance-kääntäjien ei voida katsoa oleva työsuhteessa A Oy:öön. Kokonaisarviolla tehtävää lopputulosta tukevat muun muassa seuraavat seikat:

- yhtiöllä ei ole mahdollisuutta vaikuttaa siihen, missä ja milloin työ tehdään,
- freelance-kääntäjillä on oikeus ottaa vastaan toimeksiantoja myös kilpailevilta yhtiöiltä ja heillä on oikeus kieltäytyä työtehtävästä sekä
- työ tehdään omilla työvälineillä ja tekijänoikeus säilyy kääntäjällä ja kääntäjälle maksetaan erillinen palkkio uusintaesityksistä.

Lisäksi arvioinnissa on otettava huomioon se, että A Oy:llä on omia kääntäjiä, joiden asema eroaa nyt kysymyksessä olevien freelance-kääntäjien asemasta.

EK ry:n mukaan Yhtyneet-sopimuksen ja siihen liittyvän erillissopimuksen perusteella ei voida päätellä, että freelance-kääntäjät olisivat työsuhteessa A Oy:öön. Sopimuksen piiriin kuuluu sekä työsuhteisia työntekijöitä että elinkeinonharjoittajia. Yhtiöllä on kiireellisten käännöstöiden varalta vaatimattomat tilat, jotka ovat tarvittaessa kääntäjien käytössä. Mitkään käännöstyöt eivät edellytä työn tekemistä yhtiön tiloissa. Osa kääntäjistä tekee ajastamisen yhtiön tiloissa ja osa kotonaan. Noin 10-20 % kääntäjistä kirjoittaa itse lehdistötekstit ja määrittää mainoskatkojen paikat. Teksti tilataan käännöksen tilaamisen yhteydessä ja kääntäjä kirjoittaa sen suoraan A Oy:n tietojärjestelmään. Samalla hän merkitsee aikakoodin avulla tilauksen yhteydessä sovitun määrän katkon paikkoja. Kääntäjillä ei ole velvollisuutta käyttää yhtiön tiloja. Jos he haluavat hyödyntää yhtiön tiloja, voivat he tehdä sen itse valitsemanaan ajankohtana. Tiloja ei ole riittävästi kaikille kääntäjille (kuusi ajastustilaa ja internet-huone ja noin 50 freelance-kääntäjää). Yhtiö ei ole hankkimassa työvälineitä, jotka edellyttäisivät kääntämistä yhtiön tiloissa. Työsuhteessa oltaessa tekijänoikeus tuotokseen kuuluu yhtiölle ns. normaalituotannon laajuudessa. Freelance-kääntäjille sitä vastoin maksetaan uusintaesityksestä erillinen korvaus. EK ry korostaa, että 50 freelance-kääntäjän käyttäminen osoittaa, että kokoaikatyötä olisi tarjolla pienemmälle joukolle, mikäli työsuhteisiin olisi haluttu vakituksia kuukausipalkkaisia kääntäjiä. Se, että freelance-kääntäjien kohdalla on sovittu käännöskorvauksista eikä esim. osaa kuukauden palkasta, puoltaa A Oy:n näkemystä asiassa. Vakituisten kääntäjien työehtosopimuksessa edellytetään sivutoimilupaa, kun taas näin ei ole freelance-kääntäjien kohdalla. Käännös on tyypillinen henkilökohtaiseen työpanokseen perustuva työsuoritus. EK ry korostaa, että arvioitaessa työsuhteen tunnusmerkistöä ratkaisevaa on työn johdon ja valvonnan puuttuminen (ks. TN 1217-87).

B ry:n näkemys

Asiassa kuultu B ry katsoo, että freelance-kääntäjiin sovellettava liiton ja A Oy:n allekirjoittama Yhtyneet-työehtosopimus osoittaa, että freelance-kääntäjät ovat työsuhteessa. Työehtosopimuksessa on määrätty työsuhteisten freelance-kääntäjien työsuhteen keskeisistä ehdoista. B ry:n, Kääntäjien ja tulkkien liitto ja A Oy ovat lisäksi joulukuussa 2004 sopineet erikseen työsuhteisen freelance-kääntäjien tekijänoikeuskorvauksista (uusintakorvauksista) ja työllistämismallista suhteessa yhtiön ulkopuolisiin kääntäjiin ja käännöstoimistoihin. Journalistiliiton mukaan sopimuksesta käy ilmi, että vielä vuosi sitten A Oy ymmärsi freelance-kääntäjien työoikeudellisen aseman. Freelance-kääntäjien työoikeudellinen asema ei ole tullut esiin liiton ja yhtiön välisissä neuvotteluissa, vaikka kääntäjien työehdoista on sovittu 1970-luvulta asti.

Freelance-kääntäjät eivät tee työtä täysin itsenäisesti, vaan työ on monilta osin sidottu A Oy:n johtoon ja valvontaan. A Oy:lla on työtilat freelance-kääntäjille (kuusi ajastustilaa ja ns. nettihuone). Filmitoimitus on muuttamassa uusiin tiloihin ja suunnittelussa on otettu huomioon myös freelance-kääntäjien tarvitsemat tilat. A Oy:n edustaja jakaa työt freelance-kääntäjille kolme kertaa vuodessa. Osa freelance-kääntäjistä tekee varsinaisen käännöstyönkin yhtiön tiloissa ja sen laitteilla, myös silloin, kun kysymyksessä ei ole ns. kiiretyö. Kääntämisen jälkeen ohjelma ajastetaan. Tämä työvaihe tehdään yhtiön tiloissa ja sen laitteilla. Ajastus on noin kolmannes kuhunkin TV-ohjelman käännökseen kuluvasta ajasta. Ajastamisen jälkeen aineisto toimitetaan tekstipalveluun annetun aikataulun mukaisesti viimeistään viikkoa ennen lähetystä. Osa freelance-kääntäjistä myös toimittaa kääntämänsä ohjelmat eli kirjoittaa lehdistötekstit ja määrää mainoskatkojen paikat ja syöttää tiedot yhtiön tietojärjestelmään yhtiön tiloissa. Tähän tarvitaan salasanoja. Kääntäjien mukaan yhtiössä on vuosia puhuttu uusien työvälineiden hankkimisesta freelance-kääntäjien käyttöön. Nämä laitteet ovat tulossa A Oy:n tiloihin. Muutama freelance-kääntäjä on osallistunut uusien ohjelmien testaamiseen.

Freelance-kääntäjille maksetaan työn lopputuloksesta, koska Yhtyneet-työehtosopimuksen mukaan palkka on suoritusperusteinen. Journalistisella alalla tekijänoikeuksista sovitaan tyypillisesti työehtosopimuksella. Tämä on normaalia, sillä tekijänoikeuslain mukaan tekijänoikeudet säilyvät teoksen tekijällä.

Freelance-työlle tyypillistä on se, että työnantaja ei pysty järjestämään kokoaikaista työtä. Työmäärät ja tulot vaihtelevat. Freelance-kääntäjistä kuitenkin noin 15 tekee työtä ainoastaan A Oy:lle. Muillekin käännöstyötä tekevästä suurin osa tekee puolet töistään A Oy:lle. Yleisradio Oy on toinen Yhtyneet-sopimuksen allekirjoittaja, ja näin kääntäjät tekevät työtä toisessa yhtiössä samoin ehdoin. Alalla ei ole katsottu tarpeelliseksi rajoittaa työskentelyä toiselle, paitsi silloin, jos on ollut kysymys ns. ruutukasvosta tai radioäänestä, joka profiloi työntekijän juuri tiettyyn yhtiöön. Käännökset jaetaan yhtiössä eri freelance-kääntäjien kesken ottaen huomioon kunkin kääntäjän erityisosaaminen ja työtilanne. Työntekijä voi tehdä työtä omilla työvälineillä eikä kotityö automaattisesti sulje pois työsuhteen olemassaoloa, ja osa työstä tehdään yhtiön laitteilla. Yhtyneet-sopimuksen mukaan yhtiön tulee järjestää tarvittavat välineet ja laitteet.

B ry katsoo, että freelance-kääntäjien työsuhteista asemaa puoltavat seuraavat seikat:

- työtä tehdään A Oy:n lukuun palkkaa tai muuta vastiketta vastaan,
- freelance-kääntäjillä on oikeus vuosilomaan ja lomakorvaukseen sekä sairausajan palkkaan (Yhtyneet-sopimuksen mukaan),
- A Oy huolehtii eläkemaksuista ja freelance-kääntäjät ovat TaEL-vakuutettuja,

- A Oy päättää mahdollisesta sijaisesta eikä freelance-kääntäjällä ole lupa teettää työtä toisella kääntäjällä ilman lupaa,
- A Oy jakaa työt kääntäjille ja
- freelance-kääntäjät ovat Journalistien työttömyyskassan jäseniä ja heillä on oikeus sovitettuun päivärahaan.

Freelance-kääntäjien työssä ei ole yrittäjätyön piirteitä. Työ ei edellytä pääomaa, ei muita työntekijöitä, ei varastoja tms. Kääntäjä myy ainoastaan omaa luovaa osaamistaan. Verotuksellisesti A Oy:n freelance-kääntäjät ovat palkansaajan asemassa, sillä ennakonpidätys toimitetaan ns. freelance-verokortilla. Kääntäjät eivät työskentele yhtiömuodossa. B ry katsoo, että freelance-kääntäjät ovat työsuhteessa ja näin myös vuosilomalain soveltamisen piirissä. Liitto viittaa kääntäjien työoikeudellisen arvioinnin osalta korkeimman oikeuden valituslupapäätökseen nro 352, 15.2.2006, jossa ei myönnetty valituslupaa hovioikeuden ratkaisuun erään kääntäjän työsuhdetta koskevassa riidassa.

X:n ja Y:n työskentely

X:n ja Y:n kanssa ei ole tehty kirjallisia sopimuksia, vaan työskentelyn ehdot – palkkiot mukaan lukien - määräytyvät ns. Yhtyneet-sopimuksen mukaan. X ja Y työskentelevät pääosin kotonaan ja tarvittaessa yhtiön tiloissa. Ns. ajastuksen tekemiseen tarvitaan erillinen ajastusohjelmisto, joka vaatii tehokkaan tietokoneen. Yksi lisenssi maksaa 3250 euroa. Ajastuslaitteet on noin kymmenellä prosentilla Aa:n freelance-kääntäjistä.

Yhtiön tiloissa tapahtuva työskentely ei ole sidottu tiettyyn aikaan ja se tapahtuu itsenäisesti – lukuun ottamatta Y:n dokumenttiohjelmien kääntämiseen liittyviä Aa:n tiloissa tapahtuvia tehtäviä. Teknisesti on mahdollista tehdä käännöstyö kokonaan kotona ja toimittaa valmis materiaali sähköisesti yhtiölle. Y on työskennellyt yhtiölle kesäkuusta 1997 lukien ja X kesäkuusta 2001 lukien. Työt jaetaan pääosin kolme kertaa vuodessa, jolloin sovitaan tiettyjen elokuvien ja sarjojen kääntämisestä. Sarjoja kääntää yleensä sama kääntäjä niin kauan kuin ne kanavalla jatkuvat. X:n ja Y:n työskentelyolosuhteissa ei ole tapahtunut sanottavaa muutosta heidän työskentelyaikanaan. Y:n työprosessi on ollut sama vuodesta 1997 lukien. Työstä ei yleensä kieltäydytä, vaikka oikeus siihen olisikin, ja esimerkiksi sairaustapauksissa työ palautetaan toimeksiantajalle. Y:llä ja X:llä on kulkukortit Aa:n tiloihin, kuten muillakin freelance-kääntäjillä. Kääntäjillä on mahdollisuus tehdä käännöstyö joko laskulla tai verokortilla. Sekä Y että X käyttävät verokorttia. A Oy ilmoittaa maksetut korvaukset verottajalle ja maksaa työskentelyyn liittyvät eläkemaksut ja pidättää veron. Kumpikaan kääntäjistä ei markkinoi eikä mainosta toimintaansa. Y tekee käännöstitä myös YLElle ja X:lläkin on muuta toimintaa.

Työtä valvotaan säännöllisellä ammattia ylläpitävällä ”kollauksella” eli palautteella, jossa pääosin toinen freelance-kääntäjä tai osaston esimies katsoo ja arvioi käännöksen, minkä jälkeen asiasta keskustellaan yhdessä. Käännöksen teknisen toimivuuden tarkistaa Tekstipalvelu, joka syöttää käännöstekstin lähetyjärjestelmään. Työn tilaajana yhtiö edellyttää työltä riittävää laatua.

Y:n työskentely:

Y aloittaa työn hakemalla Aa:n nauhavarastosta käännettävän ohjelman VHS-kasetin. Käsikirjoituksen hän kopioi serveriltä levykkeelle kotiin vietäväksi tai lähettää sen itselleen sähköpostilla. Joskus käsikirjoitus on pakko tulostaa, koska tiedostot ovat välillä niin suuria, ettei niitä pysty siirtämään tai tallentamaan. Filmitoimittaja tuo kääntäjän lokeroon Aa:ssa kuvanauhajaksoraportin, josta näkyvät jakson nimi ja mainoskatkojen paikat. Mainoskatkojen kohdalla täytyy huolehtia, ettei käännös mene niiden päälle. Y kertoo kääntävänsä ohjelman kotonaan WordPerfect-tekstinkäsitte-

lyohjelmaa käyttäen, ja se vie ohjelmasta riippuen 2-4 päivää. Hän tallentaa ohjelman WP5.0-muotoon, jota Aa:n koneet lukevat. Aa:ssa hän muuntaa käännöstiedoston WP4.2-muotoon ja edelleen ScanTitlingin890-muotoon ja korjaa muunnoksessa tapahtuneet muutokset. Hän ajastaa ohjelman Aa:ssa. 40-minuuttisen ohjelman ajastamiseen menee vähintään neljä tuntia ja puolitoistatuntisen elokuvan ajastamiseen ja korjaamiseen menee yksi työpäivä.

Y kääntää myös dokumenttiohjelmaa Aa:lle. Kun selostusteksti on käännetty, se toimitetaan lukijalle. Filmitoimittajan määräämään aikaan käännös nauhoitetaan Aa:n editointiyksikössä, missä Y ohjaa lukijaa. Y saa tiedon dokumenttisiippien päivämääristä ja kellonajoista dokumenttien koordinoijalta, joka valitsee myös ohjelmille kääntäjät. Y seuraa tekstin painotuksia, tempoja jne., jotta käännetty teksti asettuu kuvaan tarkoitetulla tavalla. Nauhoitustilanteen alussa hän käy lukijan kanssa läpi epäselvät kohdat. Nauhoituksen aikana hän voi muuttaa tekstiä tarpeen mukaan, jos esimerkiksi selostus- ja ruututeksti menevät päällekkäin kuvassa ja niin edelleen. Yhden tunnin dokumentin nauhoittamiseen kuluu noin kaksi tuntia. Y:n ja lukijan lisäksi paikalla ovat Aa:n graafikko ja editoija.

Y:llä ei ole omaa ajastuslaitetta kotonaan, vaan hän tekee ajastuksen yhtiön tiloissa. Y:llä ei ole omaa yritystä.

Lopuksi Y palauttaa VHS-kasetin sille määrättyyn laatikkoon, täyttää palkkiolomakkeen ja palauttaa sen käännöslevykkeeseen kanssa tekstipalveluun.

Y on myös freelance-filmitoimittaja ja tämän työn hän tekee kokonaan Aa:ssa, koska OJO-järjestelmään, johon esimerkiksi katkotiedot syötetään, ei pääse talon ulkopuolelta.

X:n työskentely:

X tekee pääosin etätöitä kotinsa yhteydessä olevassa työhuoneessa V:ssa, joka sijaitsee noin 150 km:n päästä Helsingistä. Hän on kuluneen viiden vuoden ajan suomentanut Aa:lle ja Subtv:lle erilaisia ohjelmia, sarjoja ja elokuvia säännöllisesti vähintään kerran viikossa. Vaikka hän tekee työn pääosin etätöinä, työtehtävät vaativat käyntiä Helsingissä noin kerran viikossa tai useammin. Enimmillään hän käy Helsingissä filmitoimituksessa kolmesti viikossa. Materiaali on mahdollista lähettää postitse, mutta yleensä se noudetaan filmitoimituksesta. Samalla voi sopia tulevista työtehtävistä. Usein hän jättää ajastuksen tai ajastuksen tarkistuksen tehtäväksi tällaisella käyntikerralla filmitoimituksen tiloissa. Tekstin tarkistukset on luotettavinta tehdä filmitoimituksen ScanTitling-ohjelmistolla. Jos ohjelmaan tulee tekstinpeittoa tai nostoja, ne on varmintä tehdä filmitoimituksen koneilla. Kiireelliset työt tehdään yleensä kokonaan tai lähes kokonaan filmitoimituksen tiloissa. Kiireellisen työn materiaalin saa vasta tietynä kellonaikana, eikä sitä ole tiukkojen aikataulujen vuoksi mahdollista postittaa. Jos ja kun materiaalit saapuvat ajallaan ja ne ovat teknisesti moitteettomia, etätö ei yleensä aiheuta ongelmia, mutta jos esimerkiksi kasetti on viallinen tai materiaali saapuu hyvin myöhään, on työ lähdettävä tekemään Helsinkiin. Valmiin työn voi toimittaa tekstikirjoittamoon joko sähköpostilla tai normaaliin tapaan levykkeellä, mikäli palauttaa työn paikan päällä käydessään. X käyttää molempia toimitustapoja lähes yhtä paljon.

X:llä on oma ”yhden miehen yritys”, joka on ennakoperintärekisterissä, mutta Aa:n työt hän tekee verokortilla. X:llä on myös oma ajastusohjelmisto.

A Oy:n kanta:

A Oy katsoo, että Y:n ja X:n työskentelylle on tunnusomaista se, että johto ja valvonta puuttuu. Tätä ilmentää se, että työskentely tapahtuu itsenäisesti, eikä sen tekemistä valvota. Käydessään yhtiön tiloissa X ja Y voivat itse valita ajankohdan. Y:n kääntämissä dokumenttiohjelmissa on luonnollisesti sovitava tarkempi työskentelyaika editointivaiheessa, koska prosessiin osallistuu useampi ihminen. Työnantaja ei kuitenkaan määrää tätä ajankohtaa.

Lausunto

1. Lähtökohdat

Asiassa on pyydetty työneuvoston lausuntoa vuosilomalain (162/2005) soveltamisesta A Oy:n ns. freelance-kääntäjinä toimivien Y:n ja X:n työhön. Asiassa on kysymys siitä, sovelletaanko vuosilomalakia freelance-kääntäjiin, jotka tekevät työtään pääosin muualla kuin A Oy:n tiloissa. Toisin sanoen: voidaanko katsoa, että kääntäjät ovat työsuhteessa yhtiöön. Aikaisemmin kääntäjät työskentelivät yhtiön tiloissa, ja A Oy piti heitä työsuhteisina. Työnteon paikan muutoksen myötä heidän oikeussuhteensa laadusta on herännyt epäselvyyksiä. Muilta osin Y:n ja X:n työskentelyolosuhteissa ei saadun selvityksen mukaan ole tapahtunut sanottavaa muutosta.

Vuosilomalain soveltaminen edellyttää työsopimuslain (55/2001) 1 §:n 1 momentissa säädetyn työsuhteen tunnusmerkistön täyttymistä. Jotta kysymys on työsuhteesta, on tehtävä työtä toiselle sopimuksen perusteella vastiketta vastaan henkilökohtaisesti. Lisäksi työtä on tehtävä toisen johdon ja valvonnan alaisena. Nyt käsillä olevassa tapauksessa vaikuttaa selvältä, että X:n ja Y:n työskentely on perustunut sopimukseen ja sitä on tehty vastiketta vastaan. Työtä on tehty myös henkilökohtaisesti. Epäselväksi jää kuitenkin se, onko työtä tehty A Oy:n johdon ja valvonnan alaisena. Johto ja valvonta -tunnusmerkin täyttymisen ei voida katsoa edellyttävän työn sisällöllistä johtoa ja valvontaa. Toisaalta työn hyvin itsenäinen suoritustapa saattaa viitata muuhun kuin työsuhteeseen. Työsuhteelle ominaisen johdon ja valvonnan erottaminen muuhun oikeussuhteeseen liittyvästä johdosta ja valvonnasta saattaa olla hyvin vaikeaa, koska samantyyppisiä johto ja valvonta -toimia voi ilmetä niin työsuhteessa kuin muussakin työn tekoa koskevassa oikeussuhteessa. Näin ollen muun muassa tästä syystä oikeussuhteen luonnetta ei voidakaan välttämättä ratkaista yksittäisiä työsuhteen tunnusmerkkejä tarkastelemalla, vaan työtä tekevän osapuolen oikeudellista asemaa on tarkasteltava kokonaisuutena ottaen huomioon myös erilaisia sosiaalisia ja taloudellisia tekijöitä (TN 1401-06). Työneuvosto on aikaisemmassa soveltamiskäytännössään (mm. TN 1246-89) tarkastellessaan työsuhteen johto ja valvonta -tunnusmerkkiä ottanut huomioon työn luovuuden asteen ja oikeuden kiel-

täytyä työtehtävästä, joita on sittemmin pidetty kokonaisarvioinnissa huomioon otettavina, työsuhdetta vastaan puhuvina tekijöinä.

2. Johto ja valvonta

X ja Y tekevät A Oy:lle käännöstyötä kodeissaan. Työ voi työsopimuslain 1 §:n 1 momentin perusteella olla työsuhteista siitä huolimatta, että sitä tehdään työntekijän kotona. Kotona tehtävän työn ohella molemmat työskentelevät A Oy:n tiloissa: Y ajastamassa ja ohjaamassa dokumenttiohjelmien lukijaa ja X ajastamassa tai tarkistamassa ajastusta. Myös muita käännöksen lopulliseen muotoon saattamiseen liittyviä toimia tehdään A Oy:n tiloissa. Y on myös freelance-filmitoimittaja ja tämän työn hän tekee kokonaan A:ssa. Myös kiireellisiä töitä tehdään A Oy:n tiloissa.

Pääkysymyksenä on se, voiko työskentely pääosin työntekijän kotona olla niin merkittävä tekijä, että sen perustella kääntäjä jäisi työoikeudellisen suojan ulkopuolelle. Vaikuttaa siltä, että yhtiön omissa tiloissa työskentelevät kääntäjät tekevät pääosin samanlaista käännöstyötä kuin X ja Y, mutta he ovat työsuhteessa. Lähtökohtana työsopimuslain perusteella on se, että työnteon paikka ei ole ratkaisevassa asemassa, joten yksinomaan tällä perusteella valintaa ei voida tehdä. Käännöstyö on luonteeltaan sellaista työtä, ettei sen sisältöä tarvitse valvoa työn tekemisen aikana. Merkitystä ei ole myöskään sillä, mihin aikaan vuorokaudesta tai missä työ tehdään, vaan ainoastaan sillä, että lopputulos on sovitun mukainen ja että se valmistuu annetussa määräajassa. Käännöstyö on kuitenkin sidottu johonkin aikaan, joten työn tekeminen ei ole täysin tekijän omassa harkinnassa. Lisäksi käännöstyöhön liittyy etukäteen ilmoitettuja seikkoja, jotka on otettava huomioon työn tekemisessä, kuten mainoskatkojen paikat. Työtä siis johdetaan antamalla näitä ohjeita. Etenkin Y:n tekemä dokumenttiohjelmien käännöstyö on muutoinkin melko tarkoin vaiheistettu kytkemällä se ohjelmateon kokonaisprosessiin, johon osallistuu useita yhtiön henkilöstöön kuuluvia. Kääntäjien työn tulosta valvotaan ns. kollausrjestelmän avulla, samoin käännöksen teknistä toimivuutta syötettäessä teksti lähetysjärjestelmään. A Oy edellyttää käännöstöiltä riittävän hyvää laatua. Tällaista etukäteistä ohjausta ja jälkikäteistä valvontaa on pidetty riittävinä työsuhteen direktiotunnusmerkin kannalta. Työnantaja ei luultavasti käyttäisi johtoa ja valvontaa eri tavoin tai kiinteämmin, vaikka käännöstyö tehtäisiin yhtiön tiloissa. Siltä osin kuin X ja Y työskentelevät A Oy:n tiloissa on työnantajalla käytännössä paremmat mahdollisuudet valvoa työn tekemistä kuin tehtäessä työtä kotona, vaikkei työnantaja työnteon aikaa määräisikään, ja tältä osin johdon ja valvonnan täytyminen on selvempää.

3. Muita kääntäjien asemaan liittyviä seikkoja

X:n ja Y:n työskentelyssä ja työolosuhteissa on toisiaan vastaavia piirteitä, mutta heidän työskentelyolosuhteissaan on myös eroja. Molemmat työskentelevät pääosin kotonaan ja työprosessi käännöstyön tekemisen osalta on samantyyppinen. Kumpikaan ei mainosta eikä markkinoi toimintaansa. Erona on se, että X:lla on ajastuslaitteisto kotonaan, kun sitä vastoin Y:llä laitteistoa ei ole. X tekee kuitenkin laitteistostaan huolimatta ajastustyötä, sen tarkistamista ja myös muita käännökseen liittyviä tehtäviä Aa:n tiloissa. Samoin Y tekee ajastusta ja muita käännökseen liittyviä tehtäviä Aa:n tiloissa. Y tekee muiden käännösten ohella dokumenttiohjelmien käännöksiä. Tähän työhön liittyy Aa:n tiloissa tapahtuva lukijan ohjaaminen. Työ on aikaan ja paikkaan sidottua. Y saa Aa:lta ilmoituksen työn ajasta ja paikasta, ja työ tapahtuu Aa:n graafikon ja editoijan läsnä ollessa. Lisäksi Y tekee filmitoimittajan työtä freelance-pohjalta ja tämä työ tehdään Aa:n tiloissa. X:llä on oma yritys, joka on merkitty ennakkoperintärekisteriin, mutta hän ei työskentele tämän yrityksen nimissä A Oy:lle. Y:llä ei ole omaa yritystä. Molemmat työskentelevät A Oy:lle käyttäen verokorttia. A Oy ilmoittaa molemmille maksetut palkkiot verottajalle, suorittaa ennakonpidätyksen ja maksaa työnantajamaksut.

Verrattaessa X:n ja Y:n asemaa Aa:n ”omien” kääntäjien asemaan, erona on se, että heiltä kilpaileva toiminta on kielletty kokonaan, kun taas X ja Y saavat tehdä käännöstitä myös muille. A Oy ostaa Y:ltä ja X:ltä ohjelmien esitysoikeudet ja käännöspalkkio maksetaan ensiesityksestä ja kolmesta uusinnasta. Useammasta kuin kolmesta uusinnasta maksetaan erillinen uusintakorvaus. Yhtiön omat kääntäjät saavat kuukausipalkan ilman erillisiä esityspalkkioita, ja tekijänoikeudet säilyvät työnantajalla. X:llä ja Y:llä on kuitenkin kulkukortit, joilla he pääsevät yhtiön tiloihin. Tältä osin X:n ja Y:n asema on verrattavissa yhtiön henkilökunnan asemaan.

Kääntäjien työhön sovelletaan ns. Yhtyneet-työehtosopimusta. B ry katsoo, että tämä sopimus viittaa työsuhteen olemassaoloon. Sopimusta voidaan pitää viitteenä A Oy:n tarkoituksesta, mutta yksinomaan se ei työneuvoston mielestä voi olla ratkaiseva tekijä, kuten ei sopimuksen otsikointi yleensä oikeussuhteen luonteen arvostelussa.

4. Soveltamiskäytäntöä

Työneuvosto ei ole aiemmin käsitellyt samanlaista tapausta. Kirjallisia tai muita teoskappaleita valmistavien henkilöiden asemaa koskevasta käytännöstä voidaan mainita ainakin seuraavat lausunnot:

Lausunnossa TN 1249-89 oli kysymys vuosilomalain soveltamisesta toimittajan työhön. Hän oli sopinut lehden päätoimittajan kanssa toimivansa lehden vakituisena avustajana. Hän työskenteli pääosin kotonaan, mutta osittain kuitenkin lehden toimituksen tiloissa. Hän käytti työssään yhtiöltä saamaansa materiaalia sekä työvälineitä. Päätoimittaja oli yksityiskohtaisesti määrännyt työtehtävät esimerkiksi osoittamalla kansainvälisistä elektroniikkalehdistä aiheet, joista tuli tehdä suomenkielinen artikkeli. Päätoimittaja oli määrännyt artikkelin laajuuden ja valvonut työskentelyn aikataulua. Yhteydenpito oli ollut päivittäistä toimittajan ja päätoimittajan kesken. Toimittajalla oli oikeus tehdä toimituksellista työtä myös muille toimeksiantajille, ei kuitenkaan saman alan kilpailevaan lehteen. Palkkiota maksettiin kirjoitettujen liuskojen määrän mukaan. Palkkion määrä oli ollut keskimäärin yli 10 000 markkaa kuukaudessa ja se muodosti toimittajan pääasiallisen tulon ko. aikana. Työneuvosto katsoi, että työsuhteen tunnusmerkit täyttyivät: toimittaja oli ollut siinä määrin päätoimittajan johdon ja valvonnan alainen, että hän oli vuosilomalain tarkoittamassa työsuhteessa oleva työntekijä. Työneuvosto totesi lausunnossa aiempaa käytäntöään referoidessaan, että työn luovuuden aste on vaikuttanut yleensä arviointiin; onko työn valvominen ja ohjeiden antaminen ylipäänsä ollut mahdollista. Jos toimeksiantaja on vain hyväksynyt tai hylännyt valmiin työn, työ on katsottu niin itsenäiseksi, ettei työsuhdetta ole katsottu syntyneen.

Päätöksessään TN 1029-77 työneuvosto katsoi, että sanomalehden kolumnistina toiminut kirjailija, joka sai korvauksen julkaistuista kirjoituksista ja viikoittaisen korvauksen myös loma-ajalta, ei ollut työsuhteessa. Kirjailija sai itse valita kirjoituksensa aiheen ja sisällön sekä määrätä työskentelyaikansa ja paikkansa.

Päätöksessään TN 1057-79 työneuvosto katsoi, etteivät sovitus- ja sävellystyötä tehneet muusikot olleet työsuhteessa. Muusikot saivat sovitukselta ja sävellykseltä maksun teoksen keston mukaan. Toimeksiantaja ilmoitti tilauksen tehdessään esitettävän musiikin keston, tyylin, mahdollisen solistin, orkesterin tai yhtyeen kokoonpanon sekä työstä maksettavan korvauksen, joka määräytyi tariffisopimuksen mukaan. Säveltäjillä ja sovittajilla oli oikeus ottaa samanaikaisesti vastaan tilauksia muilta toimeksiantajilta sekä kieltäytyä vastaajayhtiön toimeksiannoista. Toimeksiantaja ei asettanut rajoituksia työajan tai työpaikan suhteen. Valmiista työstä maksettiin korvaus, vaikka teosta ei voitu käyttää ohjelmassa.

Korkein oikeus ei myöntänyt valituslupaa (päätös nro 352, 15.2.2006) Turun hovioikeuden tuomiin 872/4.4.2005, jossa oli kysymys siitä, oliko käännös- ja tulkkaustehtäviä tehnyt henkilö työsuhteessa Tampereen kaupunkiin vai onko hän ollut yrittäjän asemassa.

Hovioikeus on tarkastellut tuomiossaan yrittäjän asemaa tukevia ja sitä vastaan puhuvia seikkoja. Asiassa tarkasteltiin muun ohessa muiden toimeksiantajien lukumäärää, kääntäjän oikeutta kieltäytyä työtehtävistä, kääntäjän palkkion suuruutta verrattuna kaupungin palveluksessa olevien tulkkien palkkaan, työtilojen olemassaoloa, ennakonpidätyksen toimittamista ja työeläke- ja työttömyysvakuutusmaksujen suorittamista. Hovioikeus totesi, että kaupungilla oli ollut mahdollisuus johtaa ja valvoa työtä seuraavin perusteluin: ”käännöstyö ja tulkkina toimiminen ovat luonteeltaan sellaisia, etteivät ne juurikaan edellytä työnantajan johto- ja valvontavallan käyttämistä. Käännöstehtävistä on sovittu, että ne tulee olla etukäteen määrättyinä aikana valmiina. Kaupunki on myös osoittanut tulkkaustehtävät ja niiden suorittamisen ajan ja paikan.” Hovioikeus päätyi kokonaisarviointin perusteella siihen, että asianosaisten välillä oli työsuhte.

Työneuvoston soveltamiskäytännössä on edellä esitetyn mukaan kiinnitetty huomiota työn luovuuden ja itsenäisyyden asteeseen. Hovioikeuden päätöksestä selviää, että käännöstyö voi siihen liittyvistä itsenäisistä piirteistä huolimatta olla työsuhteista, ja että työ on luonteeltaan sellaista, ettei se edellytä työnantajan johto- ja valvontatoimia. Nyt esillä olevassa tapauksessa kääntäjien työ ei ole sillä tavoin luovaa ja itsenäistä, että kääntäjä saisi esimerkiksi itse valita aiheet. Heidän tehtävänä on valmistaa heille annetusta alkuperäiskielisestä ohjelmasta suomenkielinen, esitykseen ajastettu käännös.

5. Kokoavia päätelmiä

Saadun selvityksen mukaan ja edellä kuvatuin tavoin X:n ja Y:n työskentelyyn liittyy sekä epäitsestäisiä että itsenäisiä piirteitä. Heidän toimintansa ei ole yritystoimintaan ominaiseen tapaan yleistä ja julkista. Molemmilla tosin on myös muita toimeksiantajia kuin A Oy, mutta tämä seikka ei toisaalta ole epätavallinen etenkin osa-aikaisissa työsuhteissa. X:llä on oma yritys, mutta hän ei työskentele sen nimissä A Oy:lle. X:llä on hankittuna ajastusohjelma, jota Y:llä ei ole. Tällaisia eroja ei voida kuitenkaan pitää olennaisina näiden kääntäjien kesken, vaan heidän asemaansa on arvioitava samalla tavoin. Sekä X että Y työskentelevät A Oy:lle verokorttia käyttäen, A Oy on suorittanut ennakonpidätyksen heille maksamistaan palkkioista sekä maksanut palkkioihin liittyvät työnantajamaksut. Työn tilaajalla ei kääntämistyön luonteesta johtuen ole tarvetta ohjata ja valvoa sen sisältöä kiinteästi. Työskentely A Oy:lle on jatkunut samanlaisena useamman vuoden ajan: Y on työskennellyt yhtiölle vuodesta 1997 ja X vuodesta 2001. Heillä ei ole oikeutta käyttää sijaista eikä työstä käytännössä kieltäytyä. Heidän työntekotapansa ja asemansa vaikuttavat vakiintuneilta. Molempien työssä on kokonaisuutena arvioiden enemmän työsuhdetyön kuin itsenäisen yrittäjätönnön piirteitä.

Lausuntoa on pyydetty nimenomaan sen vuoksi, että työnteon paikan muututtua A Oy:n tiloista kääntäjien kotiin oli herännyt epäselvyys vuosilomalain soveltamisesta. Jos kysymyksessä on vain työnteon paikan muutos muiden työskentelyyn liittyvien ehtojen ja olosuhteiden pysyessä ennallaan, voidaan työneuvoston mielestä pitää tässä tapauksessa melko selvänä, ettei työsuhde voi muuttua muuksi oikeussuhteeksi.

Edellä esitetyn perusteella työneuvosto katsoo, että X ja Y ovat vuosilomalain 1 §:ssä tarkoitettussa työsuhteessa A Oy:hyn, ja heidän tekemäänsä käännöstyöhön on sovellettava vuosilomalakia.

6. Sovelletut lainkohdat

Vuosilomalain (162/2005) 1 §:n 1 momentti.

Lausunto on yksimielinen ja se perustuu puheenjohtaja Saloheimon, jäsenten Myyri-Partanen, Äimälä, Virtanen, Vartiainen-Hynönen ja Aaltonen sekä varajäsenten Lonka ja Heikkerö mielipiteeseen.